

Knuste drømme: Rusland, Vesten og den europæiske sikkerhedsordens sammenbrud

Krig og fred: Orden og forandring i Europa

Ruslandsorstiledede angreb på Ukraine i februar 2022 har knust den europæiske sikkerhedsorden. Hvordan kunne dette ske? Mens der er blevet skrevet meget om de umiddelbare årsager til krigen, især Putins imperiale tankegang og hans fundamentale fejlsluttelse af ukrainernes vilje og evne til at gøre modstand, sætter denne artikel konflikten ind i et bredere tidsmæssigt og analytisk perspektiv. Ar-

tiklen viser, at Rusland på den ene side og USA og dets allierede på den anden side fra begyndelsen af 1990'erne og fremefter, forfulgte konkurrerende politiske visioner i Europa. Den europæiske sikkerhedsarkitektur, der opstod efter den kolde krig, var derfor dømt til at mislykkes før eller siden. Set i bakspejlet er det overraskende, at det tog tre årtier, før det skete.

Tre forskellige forklaringer

Den 24. februar 2022 indledte Rusland et storstilet angreb på Ukraine. Mens disse linjer skrives, er krigens endelige udfald langt fra sikkert. Det står derimod ganske klart, at Europa ikke længere vil være det samme. Den europæiske sikkerhedsarkitektur, der opstod efter den kolde krig, var præget af regelstyret (og ofte samarbejdsorienteret) interaktion og havde mekanismer som Europarådet og Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE) til at håndtere konflikter på tværs af kontinentet. Denne orden, hvor ufuldkommen den end har været, er i dag i opløsning. Konfrontation mellem Rusland og Vesten rangerer igen højest på dagsordenen. Hvordan kunne dette ske?

Med fare for at forenkle en kompleks forskningslitteratur kan man identificere tre typer af forklaringer. Det første perspektiv er, at Rusland er hovedansvarlig for den europæiske ordens sammenbrud. Putin-regimet, lyder argumentet, har gjort Rusland til en stadig mere autokratisk og revisionistisk magt, der er opsat på at genopbygge et Sovjetunionen 2.0 (Kassymbekova og Marat, 2022; van Herpen, 2015). Det andet perspektiv giver Vesten en stor del af skylden. Her mener man, at USA og dets europæiske allierede konsekvent har forsøgt at udvide deres zone af militær, økonomisk og politisk indflydelse gennem NATO og EU. Russiske interesser og indvendinger blev ignoreret gang på gang, hvilket fik Moskva til at slå tilbage (Mearsheimer, 2022; Karaganov, 2014). Et tredje perspektiv fremhæver de tragiske aspekter af forholdet mellem Rusland og Vesten: hverken Rusland eller Vesten ønskede konkurrence og konflikt. Men den usikkerhed, der kendetegner international politik, fik begge parter til at forfølge strategier, som resulterede i en uønsket optrapning (Ziegler, 2021; Hill, 2018).

ELIAS GÖTZ

Lektor, Institut for
Strategi og Krigsstudier,
Forsvarsakademiet,
elgo@fak.dk

Ruslands og USA's visioner for regional orden i Europa var og er stadig grundlæggende uforenelige. Fra det øjeblik Sovjetunionen faldt fra hinanden, stræbte Rusland efter at etablere sig som den dominerende magt i det post-sovjetiske område og ønskede at bevare Østeuropa som en neutral bufferzone. USA ønskede for sit vedkommende at bevare og i sidste ende udvide NATO.

Denne artikel præsenterer et syntetisk perspektiv, som ikke blot forener værdifulde indsigter fra de tre forklaringer, men som også understreger et afgørende og simpelt aspekt, som andre oftest overser: Ruslands og USA's visioner for regional orden i Europa var og er stadig grundlæggende uforenelige. Fra det øjeblik Sovjetunionen faldt fra hinanden, stræbte Rusland efter at etablere sig som den dominerende magt i det post-sovjetiske område og ønskede at bevare Østeuropa som en neutral bufferzone. Disse ambitioner blev drevet af både militærstrategiske overvejelser og den stormagtsstatus, Rusland tillægger sig selv. USA ønskede for sit vedkommende at bevare og i sidste ende udvide NATO. Denne politik blev ført for at konsolidere demokratiske principper i Østeuropa, hvilket var et mål, der var i overensstemmelse med den liberale opfattelse af international politik, der herskede i mange dele af den amerikanske politiske elite. Men amerikanske politikere støttede også udvidelsen af NATO, fordi det blev anset som den bedste måde at opretholde USA's førende position i Europa. Med andre ord var det en blanding af magtpolitiske og værdipolitiske faktorer, der lå til grund for henholdsvis USA's og Ruslands konkurrerende ordensprojekter. Dette bragte Washington og Moskva på kollisionskurs. Den europæiske sikkerhedsarkitektur, der opstod efter den kolde krig, var derfor dømt til at mislykkes. Set i bakspejlet er det overraskende, at det tog tre årtier, før det skete.

Argumentet i denne artikel er således *ikke*, at den europæiske sikkerhedsordens sammenbrud primært eller udelukkende er Ruslands skyld (perspektiv 1) eller Vesten og især USA's skyld (perspektiv 2). Det er heller ikke et tragisk resultat af gensidige misforståelser og utilsigtede konsekvenser (perspektiv 3). I stedet er argumentet, at årsagen skal findes i den stort set uløselige interessekonflikt imellem Rusland på den ene side og USA og dets europæiske allierede på den anden. På begge sider var man ganske opmærksom på denne interessekonflikt, men man var aldrig i stand til at finde en løsning, der var acceptabel for begge parter.

Denne tese vil sandsynligvis provokere nogle. For at udvikle og underbygge argumentet trækker jeg på nylige arkivudgivelser, politiske dokumenter, samt historiografisk arbejde og andre sekundære kilder. Fordi der er så meget at dække, vil behandlingen af de enkelte episoder nødvendigvis være kortfattet, med vægt på at identificere bredere mønstre og underliggende drivkræfter.

Yderligere detaljer om specifikke begivenheder kan findes i referencerne og i andre bidrag til dette temanummer.

I forhold til samfundsvidenskabelig metodologi bidrager denne artikel med et analytisk narrativ, der kombinerer historisk og arkivmæssig forskning med indsigter fra forskellige dele af litteraturen om international politik. Det vil sige, at formålet *ikke* er at afprøve en specifik teoretisk tilgang. Målet er snarere at syntetisere indsigter fra forskellige forskningstraditioner og teoretiske tilgange. Det endelige argument kan forbindes med den nye bølge af litteratur om analytisk eklekticisme inden for international politik. Analytisk eklekticismens præmis er, at man er nødt til at kombinere elementer, der fremhæves af konkurrerende teoretiske paradigmer – herunder materielle faktorer og idéer samt internationale og indenrigspolitiske faktorer – for at nå frem til en omfattende og holistisk forståelse af vigtige udviklinger i verdenspolitikken (Sil og Katzenstein, 2010; Eun, 2012; Götz og MacFarlane, 2019). Det er i denne ånd, at analysen på de følgende sider skal læses. Jeg overlader den vigtige opgave at vurdere alternative forklaringer til fremtidigt arbejde.

Endelig er det værd at fremhæve, at det analytiske narrativ fokuserer primært på Rusland og USA. Dette skal ikke opfattes som om, at mindre europæiske magter blot er brikker i Moskvas og Washingtons strategiske manøvrer. Tværtimod er de selvstændige aktører med egne ambitioner og interesser, som det fremgår af den følgende analyse. Det primære fokus er dog på Rusland og USA, fordi deres handlinger (og manglende handlinger for den sags skyld) har haft en afgørende indflydelse på udviklingen af Europas sikkerhedsarkitektur siden afslutningen af den kolde krig.

Kold fred

Lad os spole tiden tilbage til 1990'erne. Efter den kolde krigs afslutning var relationerne mellem den nyligt uafhængige Russiske Føderation og de vestlige stormagter præget af en venskabeligt atmosfære og samarbejde. Rusland blev medlem af Europarådet, tilsluttede sig NATO's program Partnership for Peace (PfP) og blev inviteret til at deltage i G7-gruppen. Præsident Jeltsin iværksatte i Rusland et ambitiøst reformprogram for politisk og økonomisk liberalisering, mens en bølge af demokratisering skyllede gennem Østeuropa. Frygten for en storkrig var næsten forsvundet. »Historiens afslutning«, for at bruge Fukuyamas (1989) berømte ord, var nået til Europa. Eller sådan så det ud på overfladen.

Arkivmateriale og historiografiske undersøgelser viser et langt mindre harmonisk billede. Fra starten lurede mistillid og konkurrence lige under overfladen. Umiddelbart efter Sovjetunionens opløsning appellerede mange central- og østeuropæiske stater om optagelse i NATO for at sikre sig mod et potentielt revanchistisk Rusland. Deres udsatte geografiske beliggenhed og minder om sovjetisk besættelse vejede tungt for beslutningstagere i disse stater (Asmus, 2002: 55-6, 62; Kramer, 1995).

I begyndelsen var amerikanske politikere uenige om spørgsmålet om en udvidelse af NATO. Dette fik nogle kritikere til at hævde, at Washington førte en »Rusland først«-politik. I 1994 støttede Clinton-regeringen imidlertid udvidelsen, da man så det som et middel til at fremme politisk og økonomisk stabilitet samt demokratisering i Østeuropa. Dette stemte godt overens med det liberal-internationalistiske synspunkt, som store dele af den amerikanske udenrigspolitiske elite delte (Goldgeier, 1999). Men realpolitiske overvejelser var ligeså vigtige. I begyndelsen af 1990'erne tog bestræbelserne på at »europæisere« det europæiske forsvar fart. Frankrig ønskede at gøre Den Vesteuropæiske Union (WEU), EU's militære arm, til en fuldgældig sikkerhedsorganisation. Dette betragtede mange i Washington som et forsøg på at få amerikanerne ud af Europa. Clinton-regeringen besluttede derfor, at NATO, hvor USA spillede den dominerende rolle, fortsat skulle være omdrejningspunktet for europæisk sikkerhed. For at kunne gøre dette var NATO imidlertid nødt til at tage fat på de aktuelle sikkerhedsmæssige udfordringer, herunder etniske konflikter såsom dem, der førte til Jugoslaviens voldelige sammenbrud, og magtvakuemet i Centraleuropa. Clinton-administrationen konkluderede, at den bedste måde at imødegå disse udfordringer på var gennem en udvidelse af NATO (Shiffrinson, 2020; Schake, 1998).

Dette var dog i modstrid med Ruslands interesser. Snart efter Sovjetunionens opløsning gav den russiske elite – herunder præsident Jeltsin – udtryk for ambitionen om at dominere den post-sovjetiske region. Moskva ønskede at begrænse de mindre naboers mulighed for at handle selvstændigt i udenrigs- og forsvarspolitiske spørgsmål. Desuden foreslog Rusland, at de centraleuropæiske stater skulle indtage en rolle svarende til Finlands rolle under den kolde krig: politisk uafhængigt og militært neutralt. Det er vigtigt at understrege, at denne holdning ikke kun fandtes blandt nationalistiske og neokommunistiske høge, men også deltes af mange af de mere liberale medlemmer af Jeltsin-regeringen (Götz, 2022: 1736-40). Militærstrategiske overvejelser og faktorer spillede en vigtig rolle. Desuden betragtede størstedelen af Ruslands politiske og intellektuelle elite deres land som en stormagt med legitim ret til en regional indflydelsessfære og en vægtig stemme i udformningen af Europas sikkerhedsorden efter den kolde krig (Radchenko, 2020; Götz og Staun, 2022: 485-6).

 Allerede i december 1994 advarede Jeltsin Clinton på OSCE-mødet i Budapest om, at hans NATO-udvidelsesplaner ville kaste Europa ud i en »kold fred«

Det er derfor ikke overraskende, at beslutningstagere i Kreml var imod en udvidelse af NATO. Allerede i december 1994 advarede Jeltsin Clinton på OSCE-mødet i Budapest om, at hans NATO-udvidelsesplaner ville kaste Europa ud i en »kold fred« (citeret i Marshall, 1994). Under et personligt møde imellem de to præsidenter få måneder senere, krævede Jeltsin »at få en klar forståelse af din [Clintons] idé om NATO-udvidelse, for nu ser jeg ikke andet end ydmygelse af Rusland, hvis du fortsætter« (Memcon, 1995).

De vestlige ledere insisterede på, at NATO-udvidelsen ikke var rettet mod Rusland. Man forsøgte også at dæmpe nogle af Moskvas betænkeligheder ved at oprette et særligt Permanent Fællesråd, et organ for institutionaliserede konsultationer mellem Rusland og NATO. Alligevel var beslutningstagere i Moskva dybt utilpasse ved NATO's udvidelse mod øst. En særlig bekymring var udvidelsesprocessens åbne karakter (Götz, 2019a). Allerede i midten af 1990'erne overvejede vestlige analytikere og politikere offentligt at inkludere nogle post-sovjetiske republikker som de baltiske stater og Ukraine. Dette fik et gys til at løbe igennem russiske politikere. Som Vladimir Lukin, formand for Dumaens udenrigsudvalg, erklærede: »Hvis NATO's udvidelse skulle sigte mod et ultimativt medlemskab for de baltiske lande og Ukraine uden Rusland, ville det være helt uacceptabelt« (citeret i Lieven, 1996: 22). Jeltsin rejste gentagne gange spørgsmålet under sine møder med Clinton. På topmødet i Helsinki i marts 1997 understregede han f.eks., at »én ting er meget vigtig: Udvidelsen bør ikke omfatte de tidligere sovjetrepublikker. Jeg kan ikke underskrive nogen aftale uden et sådant garanti. Især ikke Ukraine« (Memcon, 1997). I slutningen af mødet foreslog Jeltsin endda Clinton: »Hvad angår landene i det tidligere Sovjetunionen, så lad os lave en mundtlig gentlemanaftale – vi ville ikke skrive det ned i erklæringen – at ingen tidligere sovjetrepublikker ville komme ind i NATO« (Memcon, 1997). Clinton afviste høfligt, men bestemt dette forslag.

Kort sagt var de russiske og amerikanske planer for en regional sikkerhedsorden i Europa diametralt modsatrettede. Trods talrige møder på højt niveau, og et varmt personligt forhold mellem præsident Jeltsin og præsident Clinton, blev der ikke fundet nogen gensidigt acceptabel løsning. Selv set i bakspejlet er det vanskeligt at se, hvordan man kunne have forsonet disse to positioner.

Konkurrerende integrationsprogrammer

I 1990'erne og begyndelsen af 2000'erne protesterede russiske embedsmænd mod udviklingen af dybere politiske og militære bånd mellem NATO og mange central- og østeuropæiske stater. Russiske hardlinere truede med at træffe alle mulige modforanstaltninger, herunder placeringen af atomvåben i Kaliningrad, den russiske enklave ved Østersøen (Black, 1999). I praksis skete der dog relativt lidt. Årsagen er enkel: Rusland var i en dyb økonomisk krise. Man var således i høj grad afhængig af vestlig bistand, og Rusland manglede også de finansielle ressourcer til at træne og udstyre sine væbnede styrker ordentligt. Disse problemer blev forværret af den svage centralregering i Moskva. Magtfulde forretningsmagnater, de såkaldte oligarker, og regionale guvernører begyndte at tage udenrigspolitiske initiativer uden om Moskva (Götz, 2019b: 106-10).

Dette ændrede sig i midten af 2000'erne. Ruslands økonomi kom sig efter sammenbruddet efter den kolde krig, hvilket i høj grad skyldtes et boom i olie- og naturgaspriserne. Lige så vigtigt var det, at det lykkedes den nye Putin-regering at bringe regionale guvernører og separatistiske bevægelser under kon-

trol igen. Som bekendt iværksatte den en massiv militær kampagne med over 100.000 soldater for at genetablere kontrol over Tjetjenien. Sideløbende hermed slog Putin-regeringen hårdt ned på oligarkerne – eller i det mindste på dem, der ikke var loyale over for Kreml. Med andre ord gik autokratiseringen og genopbygningen af staten hånd i hånd. Sammen med landets økonomiske vending gjorde dette Putin-regeringen i stand til at føre en mere sammenhængende og selvsvikker udenrigspolitik (Götz, 2022: 1743-6).

Putin-regeringens første udenrigspolitiske prioritet var at bevare Ruslands kontrol over den post-sovjetiske region. På et møde i Det Nationale Sikkerhedsråd i juli 2004 sagde Putin f.eks. til deltagerne: »Vi står over for et alternativ – enten opnår vi en kvalitativ styrkelse af CIS [Sammenslutningen af Uafhængige Stater] og skaber dermed en effektivt fungerende og indflydelsesrig regional organisation, eller også vil det geopolitiske rum uundgåeligt erodere.« Det sidste, understregede Putin, »bør ikke tillades at ske« (citeret i Berman, 2004: 66). Ordene blev fulgt op af handling. Rusland oprettede den kollektive sikkerhedspagt (CSTO) for at inkorporere nabolandene i militære strukturer. Samtidig anvendte man en lang række instrumenter, herunder diplomatisk og økonomisk pres, propagandakampagner, militære trusler og indblanding i indre anliggender i de tidligere sovjetrepublikker, som ikke var villige til at følge Moskva (Nygren, 2008).

➤➤ **Rusland oprettede den kollektive sikkerhedspagt (CSTO) for at inkorporere nabolandene i militære strukturer. Samtidig anvendte man en lang række instrumenter, herunder diplomatisk og økonomisk pres, propagandakampagner, militære trusler og indblanding i indre anliggender i de tidligere sovjetrepublikker, som ikke var villige til at følge Moskva**

Ruslands selvhævdende politik fik disse stater til at føle sig endnu mindre sikre. I mange tilfælde reagerede de ved at bevæge sig tættere på Vesten og især på USA. I mellemtiden gik Bush-regeringen ind for den såkaldte frihedsdagsorden og støttede prodemokratiske transformationsprocesser i Østeuropa, herunder de såkaldte farverevolutioner i Georgien og Ukraine. For mange i Vesten var disse revolutioner folkelige masseoprør nedefra, som blev iværksat af borgere, der var trætte af deres autokratiske ledere. Det var imidlertid ikke den opfattelse, man havde i Moskva. Med rette eller urette betragtede mange russiske observatører farverevolutionerne som en del af en bredere USA-ledet indsats for at fjerne pro-russiske regimer fra magten og erstatte dem med mere vestligt orienterede ledere (German, 2020). Nogle i Moskva spekulerede endda i, at farverevolutionerne var en »generalprøve« på et regimeskifte i Rusland. Med andre ord blev overvejelser om regimetyper tæt forbundet med geopolitik.

På samme tid arbejdede Bush-regeringen energisk for, at Georgien og Ukraine skulle optages som medlemmer af NATO. Spørgsmålet kom på dagsordenen på NATO's topmøde i Bukarest i april 2008. Den amerikanske delegation foreslog at give de to lande såkaldte Membership Action Plans (MAP), hvilket normalt er det sidste skridt før indlemmelse i NATO. Frankrig og Tyskland var imod forslaget, hovedsagelig af frygt for, at det kunne provokere Rusland. Topmødet endte med et kompromis, hvor det blev erklæret, at Georgien og Ukraine »vil blive medlemmer af NATO«, men uden at give nogen MAP'er eller en specifik tidsplan (NATO, 2008: punkt 23). Dette var en af de største diplomatiske fejltagelser i moderne tid. NATO signalerede sin hensigt om udvidelse på et uspecificeret tidspunkt i fremtiden, men undlod at give Georgien og Ukraine nogle konkrete sikkerhedsgarantier.

Fire måneder senere gik Rusland i krig mod Georgien. Det debatteres stadig, hvad der udløste krigen, men det er sandsynligt, at den georgiske præsident Saakashvili forregnede sig. Det er samtidigt ubestridt, at Rusland udnyttede konflikten til at fremme sin strategiske dagsorden. Med hjælp fra lokale militser fordrev russiske styrker de georgiske tropper fra de to løsrivelsesregioner Sydossetien og Abkhasien. Desuden ødelagde Ruslands luftvåben georgiske militære faciliteter og baser, der var blevet opgraderet til NATO-standarder. Dermed straffede Moskva Saakashvili-regeringen for dens pro-vestlige orientering og sendte samtidig et stærkt signal til Vesten om, at man burde genoverveje ambitionen om at udvide NATO til Sydkaukasus (Allison, 2008: 1161-6; Larrabee, 2010: 35-7).

I kølvandet på krigen blev udvidelsen af NATO i realiteten sat på standby, selv om alliancen aldrig trak løftet fra topmødet i Bukarest tilbage. Desuden lancerede EU i maj 2009 sit østlige partnerskabsprogram for at skabe tættere forbindelser med sine seks østeuropæiske naboer (Armenien, Aserbajdsjan, Belarus, Georgien, Moldova, Ukraine). EU gav disse lande udsigt til såkaldte associeringsaftaler, der indebærer privilegeret adgang til det europæiske marked, samt teknologisk og økonomisk samarbejde. Til gengæld krævede Bruxelles, at underskriverne skulle overtage en betydelig del af EU's love og regler og opfordrede til en tættere koordinering i udenrigspolitiske spørgsmål. Hvorvidt Østpartnerskabet var drevet af rent normative og økonomiske overvejelser, eller om realpolitiske beregninger også spillede en rolle, debatteres blandt forskere (for modstridende perspektiver, se Charap og Troitskiy, 2013; Smith, 2016; Cadier, 2018).

Uanset EU's intentioner er det en kendsgerning, at Rusland så Østpartnerskabet som en indtrængen i dets selvbestaltede indflydelsessfære. Som Ruslands udenrigsminister Lavrov udtrykte det: »Vi bliver beskyldt for at have indflydelsessfærer. Men hvad er Østpartnerskabet, hvis ikke et forsøg på at udvide EU's indflydelsessfære?« (citeret i Pop, 2009). Rusland svarede ved at fremme sit eget eksklusive integrationsforslag i form af toldunionen, som senere skulle blive til den Eurasiske Økonomiske Union (EaEU). Med andre ord blev Rusland og Vesten viklet ind i en konkurrence om rivaliserende institutionelle

arrangementer, både i sikkerhedssfæren (NATO vs. CSTO) og i den økonomiske sfære (Østpartnerskabet vs. EaEU).

Dette er naturligvis en meget stileret beskrivelse af forholdet mellem Rusland og Vesten. Der var også episoder af samarbejde. I kølvandet på angrebene den 11. september søgte Putin eksempelvis strategisk samarbejde med USA. Mod det russiske forsvarsministeriums ønske accepterede Putin-administrationen en begrænset amerikansk militær tilstedeværelse i Centralasien. Et andet eksempel er Obama-regeringens forsøg på at iværksætte et »reset« af forholdet mellem USA og Rusland. I et kort øjeblik så det ud til, at Washington og Moskva kunne genoplive en ånd af ægte samarbejde. Rusland fungerede f.eks. som et vigtigt transitland for transport af amerikansk militært udstyr og personale til Afghanistan. I sidste ende mislykkedes alle disse forsøg på at skabe et varigt partnerskab ikke desto mindre (Stent, 2014). Der er mange årsager til dette; men den mest grundlæggende og underliggende årsag var konkurrencen om indflydelse i Østeuropa.

Krudttønden Ukraine

Disse tre dynamikker – Ruslands ønske om at etablere sig som den dominerende magt i det post-sovjetiske område, NATO's politik med åbne døre og EU's Østpartnerskabet, samt regionale staters bestræbelser på at tilslutte sig de euro-atlantiske strukturer – satte Rusland og Vesten på kollisionskurs. I epicentret af denne storm var Ukraine, det store land ved Europas porte.

Disse tre dynamikker – Ruslands ønske om at etablere sig som den dominerende magt i det post-sovjetiske område, NATO's politik med åbne døre og EU's Østpartnerskabet, samt regionale staters bestræbelser på at tilslutte sig de euro-atlantiske strukturer – satte Rusland og Vesten på kollisionskurs.

Ukraine er af central betydning for Rusland. Der er to grunde til dette. Den første er relateret til geopolitiske realiteter. Som et kig på kortet viser, deler Rusland en 2.000 km lang grænse med Ukraine. Desuden ligger Ukraines grænse ca. 500 km fra Moskva, og området er afgørende for beskyttelse af adgang til Ruslands Volga-Don-region. Ukraine har også en lang kystlinje langs Sortehavet og kan således tjene som et *launchpad* for russiske militære aktiviteter i Sortehavsregionen. Med andre ord tjener Ukraine både som et naturligt skjold for Rusland og som et springbræt til at projicere indflydelse i regioner længere væk (Götz, 2016).

For det andet udgør Kievan Rus (en sammenslutning af slaviske stammer i middelalderen med centrum omkring det nuværende Kyiv) ifølge Ruslands nationale identitetsnarrativ den russiske nations vugge. Desuden var Ukraine i forskellige former en del af det zaristiske imperiums kerne, hvilket er grun-

den til, at en stor del af den russiske politiske og intellektuelle elite – sammen med visse dele af offentligheden – har opretholdt en proprietær holdning til Ukraine. Ukraine har kort sagt en enorm strategisk og civilisatorisk betydning for Rusland (Mankoff, 2022).

Siden Sovjetunionens fald har forskellige ukrainske regeringer ført en såkaldt *hedging*-politik, hvor de har forsøgt at balancere mellem øst og vest. Dette gjaldt også for Janukovitj-regimet, som i vestlige medier ofte beskrives som prorussisk. Selv om det er sandt, at Janukovitj lænede sig mod Moskva, forhandlede han samtidig med EU om en associeringsaftale. Moskva var kraftigt imod aftalen, dels af økonomiske årsager, men også og frem for alt på grund af de geopolitiske og statusrelaterede bekymringer beskrevet ovenfor. Rusland arbejdede derfor hårdt for at afholde Janukovitj fra at underskrive aftalen ved at anvende en blanding af økonomiske sanktioner og incitamenter (Svoboda, 2019).

I første omgang syntes Moskvas tilgang med gulerod og pisk at virke. Janukovitj afviste at underskrive aftalen mellem EU og Ukraine i Vilnius i november 2013. Men tingene gik ikke helt så godt, som Moskva havde håbet. Janukovitjs kovending udløste gadeprotester i Kyiv og andre ukrainske byer. De begivenheder, der førte til Janukovitjs fald i februar 2014, kendt som Euromaidan-revolutionen, er blevet beskrevet godt andre steder og behøver ikke at blive genfortalt her (se f.eks. Wilson, 2014: 68-98; Menon og Rumer, 2015: 53-81). Det, der er vigtigt for denne analyse, er, at den nye regering i Kyiv straks gjorde det klart, at den ønskede at udvide samarbejdet med de euro-atlantiske institutioner og underskrive EU's associeringsaftale. I Moskvas øjne var dette et faretruende tegn på, at Ukraine bevægede sig ud af Ruslands indflydelsessfære.

Moskva reagerede ved at forhøje gaspriserne og lancere propagandakampagner. Men det mest betydningsfulde var naturligvis Putins beslutning om at annektere Krimhalvøen. De begrænsede kilder, der er til rådighed, tyder på, at historiske, kulturelle og psykologiske faktorer spillede en vigtig rolle i denne beslutning (Bukkvoll, 2016). Men der var også en strategisk logik på spil. Ved at overtage Krim sikrede Rusland sig kontrol over flådebaser og andre militære faciliteter på halvøen. Især Sevastopol med sin dybvandshavn er vigtig for Ruslands evne til at gennemføre flådeoperationer i Sortehavsområdet. Kort efter annekteringen begyndte Rusland således at flytte yderligere militært udstyr til Krim, hvilket forvandlede halvøen til en magtprojektionsplatform, der kan tjene både offensive og defensive formål (Delanoë, 2014: 374-9).

Sideløbende med det begyndte Rusland at skabe uro i Donbas-området. I begyndelsen af 2015, efter store ukrainske tab på slagmarken som følge af de regulære russiske styrkers indgriben, gik regeringen i Kyiv modvilligt med til Minsk II-fredsplanen, der blev mæglet af Frankrig og Tyskland. Planen bragte en ende på de værste kampe, men efterlod de prorussiske separatister i kontrol med omkring en tredjedel af Donetsk- og Luhansk-provinserne. Desuden forpligtede Minsk-aftalerne Ukraine til at gennemføre en forfatningsreform, der

ville give de østlige regioner betydelig autonomi – og måske endda give dem vetoret over Ukraines udenrigspolitiske beslutninger (Allan, 2020).

Alt i alt syntes situationen at passe Rusland godt. Enten blev Minsk II-aftalen gennemført, hvilket ville forvandle Ukraine til en asymmetrisk føderation, hvor de Moskva-kontrollerede regioner havde omfattende autonomi og sandsynligvis vetoret over landets udenrigspolitik og alliancevalg. Alternativt ville Ukraine blive efterladt med en »fastfrosset konflikt«, hvilket gav Rusland en de facto forsikring om, at Ukraine ikke ville blive medlem af NATO. Ifølge NATO's eget regelsæt er det meget usandsynligt, at lande med uløste etniske eller territoriale konflikter kan blive medlem af alliancen (NATO, 1995: punkt 6).

Alt gik imidlertid ikke som planlagt af Moskva. For det første var hverken Porosjenko- eller Zelenskij-regeringen villige til at gennemføre Minsk-aftalerne på Ruslands betingelser. I stedet forfulgte de begge en pro-vestlig udenrigspolitik. Dette var måske ikke overraskende i betragtning af Ruslands annektering af Krim og Donbas-konflikten. Det, der imidlertid rystede politikerne i Moskva, var, at Vesten langsomt, men sikkert øgede sin diplomatiske, økonomiske og militære bistand til Ukraine. I juli 2016 blev NATO's forsvarsministre f.eks. enige om at øge alliancens støtte til Ukraine ved at godkende en omfattende bistandspakke (NATO, 2016). Sideløbende hermed øgedes det praktiske forsvarssamarbejde, som omfattede en række militære øvelser og træningsprogrammer. Ifølge Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) »har USA's og andre NATO-medlemmers forsvarsstyrker siden 2014 trænet den ukrainske hærs kampenheder på Yaroviv Combat Training Centre med et output på omkring 6-7 bataljoner (ca. 4.000 soldater) hvert år. Træningen har det dobbelte formål at gøre de ukrainske styrker til et effektivt militær igen og at gøre dem interoperable med NATO-styrker« (Wezeman og Kuimova, 2018: 5). Desuden tilsluttede Ukraine sig i juni 2020 NATO's Enhanced Opportunity Partners program, hvilket indebærer regelmæssige konsultationer om sikkerhedspolitiske spørgsmål, adgang til forskellige interoperabilitetsprogrammer og tæt associering i krisetider. Alt dette rejste røde flag i Moskva. Russiske strategiske tænkere var ikke længere sikre på, at den uløste status for Donbas-konflikten ville være tilstrækkeligt som et instrument til at forhindre en tæt tilnærmelse mellem Ukraine og Vesten (NATO, 2020).

Det russiske lederskab reagerede i marts-april 2021 ved at samle omkring 80.000-100.000 tropper i nærheden af Ukraine. Det formodede mål var at demonstrere eskalations-dominans over for både Vesten og Zelenskij-regeringen og gøre det klart, at Moskva ikke var parat til at lade Ukraine glide ud af Ruslands indflydelsessfære (Lee, 2021). Dette forsøg på tvangsdiplomati førte dog ingen vegne. Om noget forstærkede det i stedet det politisk-strategiske samarbejde mellem Ukraine og Vesten. I juni 2021 underskrev Storbritannien og Ukraine et memorandum om en stor våbenhandel til en værdi af 1,7 milliarder GBP for at styrke Ukraines flådekapacitet. I oktober 2021 besøgte den amerikanske forsvarsminister Lloyd Austin Kyiv, hvor han udtrykte sin

stærke støtte til Ukraines euro-atlantiske ambitioner og ret til at blive medlem af NATO. I november 2021 underskrev den amerikanske udenrigsminister Blinken og hans ukrainske kollega Kuleba på et møde i Washington en aftale om strategisk partnerskab (US Department of State, 2021). Alt dette stødte direkte sammen med Moskvas insisteren på, at man som stormagt havde ret til en regional indflydelsessfære i almindelighed og over Ukraine i særdeleshed.

Rusland påbegyndte til gengæld endnu en militær opbygning og indsatte denne gang op mod 200.000 soldater (herunder irregulære styrker) ved Ukraines grænser. Kort efter, den 17. december, sendte Kreml breve til Washington og NATO's hovedkvarter og krævede skriftlige forsikringer om, at Ukraine ikke ville blive inviteret til at blive medlem af alliancen, at det praktiske forsvarssamarbejde med Kyiv skulle ophøre, og at NATO's militære infrastruktur skulle trækkes tilbage fra Østeuropa. Kreml forlangte med andre ord, at Vesten skulle acceptere Ruslands selvudråbte indflydelsessfære – men uden at det gav noget resultat (Götz, 2022: 1755).

Som følge heraf var spændingerne tæt på et kogepunkt i slutningen af 2021 og begyndelsen af 2022. I betragtning af Ukraines civilisatoriske og geostrategiske betydning for Rusland ville enhver regering i Moskva sandsynligvis have øget presset på Kyiv – uden dog nødvendigvis at gå i gang med en storstilet invasion. Rusland kunne f.eks. have håndhævet en søblokade af ukrainske havne eller foretaget et begrænset fremstød langs Azovhavet til Krim og derved skabt en landkorridor til halvøen. Moskva besluttede imidlertid for at gå stort til værks. Det endelige ansvar for denne beslutning ligger hos Putin. Han valgte at iværksætte et storstilet angreb og undervurderede groft Ukraines vilje og evne til at gøre modstand. Men den overordnede kontekst og baggrund for hans beslutning var den langvarige konflikt mellem Rusland og Vesten om udformningen af Europas sikkerhedsorden.

Hvad fremtiden bringer: Et nyt jerntæppe

Denne korte *tour d'horizon* over europæisk sikkerhed fra begyndelsen af 1990'erne til i dag fører til tre hovedkonklusioner. For det første ville det være forkert at betegne den nuværende øst-vest-konfrontation og det dermed forbundne sammenbrud af den europæiske sikkerhedsorden, som et »Putin-problem«, der vil forsvinde, når han forlader sit embede. Der er ingen tvivl om, at omfanget af Ruslands angreb på Ukraine i februar 2022 kan forklares, i det mindste delvist, med Putins idiosynkratiske verdensbillede. Putin synes at tro på, at ukrainere og russere er »ét folk«, som han udtrykte det i et meget citeret essay, og forventede derfor ikke megen modstand (Putin, 2021). Han synes også at holde fast i drømme om imperial storhed, og han har åbent udtalt, at han deler Peter den Stores mål om at »tage tabte russiske områder tilbage« (citeret i Roth, 2022). Men det grundlæggende problem ligger meget dybere. Som nævnt ovenfor deles målet om at holde Ukraine inden for Ruslands indflydelsessfære af store dele af den russiske elite. På samme måde er der en dybtliggende og bredt delt utilfredshed blandt den russiske elite med den

europæiske sikkerhedsarkitektur, der opstod efter den kolde krigs afslutning. Det betyder, at selv hvis Putin træder tilbage eller dør (der er ofte forlydender om, at han har eller har haft kræft), er det usandsynligt, at Rusland bare vil give op.

➤➤ **Det ville være forkert at betegne den nuværende øst-vest-konfrontation og det dermed forbundne sammenbrud af den europæiske sikkerhedsorden, som et »Putin-problem«, der vil forsvinde, når han forlader sit embede.**

For det andet er forestillingen om, at Rusland kan eller bør reintegreres i den europæiske orden som opstod efter Sovjetunionens fald, grundlæggende fejlagtig. Ikke fordi russere i sig selv er »onde«, som nogle observatører synes at antyde, men fordi Europas sikkerhedssystem, der opstod i 1990'erne, ikke fungerede i første omgang. Faktisk var det, som denne artikel har argumenteret for, i bund og grund en tikkende bombe, der ventede på at eksplodere. At gå tilbage til status quo vil derfor ikke løse noget som helst. Det er heller ikke sandsynligt, at det vil ske, da enhver form for tillid i forholdet mellem Rusland og Vesten er forsvundet.

For det tredje er det mest sandsynlige scenarie, at et nyt jerntæppe vil sænke sig over Europa. Det vil sige, at kontinentet vil blive delt politisk, økonomisk og militært. Spørgsmålet er bare, på hvilken side af dette tæppe Ukraine vil ende. Dette afgøres i øjeblikket på slagmarken. Det synes sikkert at konkludere, at Rusland ikke vil få succes med sin oprindelige plan, som var at gennemføre en regimeskifteoperation i Kiev og erstatte Zelensky-regeringen med et prorussisk marionetregime. Det er heller ikke sikkert, at Rusland vil være i stand til at erobre og holde de fire provinser, som man annekterede i september 2022. På den anden side virker det i skrivende stund usandsynligt, at Ukraine vil være i stand til at tage alle de områder tilbage, som Rusland i øjeblikket besætter. Men selv hvis Ukraine vinder, hvilket vil sige, at det lykkes at genvinde kontrollen over alle sine områder, herunder Krim, virker det helt urealistisk at forvente, at Vesten (eller Rusland for den sags skyld) vil vende tilbage til business as usual. Det forekommer således mere sandsynligt, at vi vil leve i et Europa præget af intens sikkerhedskonkurrence og afskrækkelse.

➤➤ **Det mest sandsynlige scenarie er, at et nyt jerntæppe vil sænke sig over Europa. Det vil sige, at kontinentet vil blive delt politisk, økonomisk og militært. Spørgsmålet er bare, på hvilken side af dette tæppe Ukraine vil ende.**

Hvilke implikationer følger heraf? Til at begynde med forekommer det højt usandsynligt, at Rusland vil angribe et NATO-medlem. I de sidste år har der ganske vist været mange spekulationer om, hvorvidt Rusland måske ville gå efter en eller flere af de baltiske stater. Ved at gøre det kunne Rusland have

etableret stillinger langs Østersøkysten og måske endda sikret sig en landkorridor til sin enklave Kaliningrad (via Hviderusland). Desuden ville et sådant angreb have sat NATO's artikel 5 om kollektivt forsvar på prøve. Nogle baltiske embedsmænd og analytikere havde således udtrykt bekymring for, at andre NATO-medlemmer ikke kunne eller ville opfylde deres traktatmæssige forpligtelser i tilfælde af et russisk angreb. På grund af styrkelsen af NATO's fremskudte tilstedeværelse i regionen efter Ruslands invasion af Ukraine, er sådanne bekymringer blevet noget mindre. Rusland synes heller ikke at have den militære kapacitet til at overveje et sådant træk på nuværende tidspunkt, da dets styrker sidder fast i Ukraine. I forlængelse heraf er regionens sikkerhedsgeografi ved at ændre sig. Med Finlands og Sveriges tiltrædelse af alliancen vil Østersøen reelt blive omdannet til en »NATO-sø«. En detaljeret diskussion af de politiske og strategiske konsekvenser heraf ligger uden for rammerne af denne artikel; overordnet set synes det dog sikkert at sige, at det vil styrke NATO's forsvars- og afskrækkelsesposition i området. Det er den gode nyhed set fra et vestligt perspektiv.

Den dårlige nyhed er, at Belarus i de seneste år har udviklet sig til en russisk klientstat. Det betyder, at Rusland kan bruge Belarus som en platform for magtprojektion til at indsætte militære enheder i det nordlige Ukraine eller for at gennemføre hybride aktiviteter på grænsen mellem Belarus og NATO. Selv efter at krigen i Ukraine er slut, vil Ruslands dominans over Belarus således have vidtrækkende strategiske konsekvenser for det europæiske sikkerhedslandskab.

Endelig er der det uløste spørgsmål om, hvordan man skal håndtere mellem-liggende stater – dvs. de stater, der er fanget mellem Rusland og Vesten. Udover Ukraine er de mest fremtrædende eksempler Georgien og Moldova. I begge stater er der folkelig opbakning til vestlig integration, og de har begge ansøgt om medlemskab af EU. Samtidig er begge stater hjemsted for interne konflikter og russisk militær tilstedeværelse (Abkhasien, Sydossetien og Transnistrien). Indtil nu har vestlige lande og organisationer derfor været tilbageholdende med at give disse stater sikkerhedsgarantier. Det er endnu uvist, om en sådan mellemposition er holdbar i et europæisk sikkerhedslandskab, der er præget af åbent fjendskab mellem Rusland og Vesten. Det står imidlertid også klart, at der ikke findes nogen nemme løsninger på, hvordan man skal håndtere henholdsvis Moldova og Georgien: Er det fra et vestligt perspektiv nok at fremme en politisk og økonomisk associering med disse lande, eller vil det blot gøre dem til mål for russiske modforanstaltninger? Skal man give dem sikkerhedsgarantier? Hvis ja, hvem skal så give dem? Og hvilken slags garantier er der tale om? Det er den slags spørgsmål, som fortjener opmærksomhed af vestlige beslutningstager og sikkerhedspolitiske eksperter, inden der udbryder en ny krig i Europas udkant. At blot håbe på, at krigen i Ukraine vil slå Rusland ud af stormagternes rækker, synes ikke at være en klog strategi.

Referencer

- Allan, Duncan (2020), »The Minsk Conundrum: Western Policy and Russia's War in Eastern Ukraine«, Chatham House Research Paper, www.chathamhouse.org/sites/default/files/2020-05-22-minsk-conundrum-allan.pdf.
- Allison, Roy (2008), »Russia Resurgent? Moscow's Campaign to 'Coerce Georgia to Peace'«, *International Affairs*, 84(6): 1145-71.
- Asmus, Ronald D. (2002), *Opening NATO's Door: How the Alliance Remade Itself for a New Era*, New York: Columbia University Press.
- Berman, Ilan (2004), »The New Battleground: Central Asia and the Caucasus«, *Washington Quarterly*, 28(1): 59-69.
- Black, J.J. (1999), »Russia and the NATO Expansion Eastward: Red-Lining the Baltic States«, *International Journal*, 54(2): 249-66.
- Bukkvoll, Tor (2016), »Why Putin Went to War: Ideology, Interests and Decision-making in the Russian Use of Force in Crimea and Donbas«, *Contemporary Politics*, 22(3): 267-82.
- Cadier, David (2018), »The Geopoliticisation of the EU's Eastern Partnership«, *Geopolitics*, 24(2): 1-29.
- Charap, Samuel og Mikhail Troitskiy (2013), »Russia, the West and the Integration Dilemma«, *Survival*, 55(6): 49-62.
- Delanoë, Igor (2014), »After the Crimean Crisis: Towards a Greater Russian Maritime Power in the Black Sea«, *Southeast European and Black Sea Studies*, 14(3): 367-82.
- Eun, Yong-Soo (2012), »Why and How should We Go for a Multicausal Analysis in the Study of Foreign Policy? (Meta-)Theoretical Rationales and Methodological Rules«, *Review of International Studies*, 38(4): 763-83.
- Fukuyama, Francis (1989), »The End of History?«, *National Interest*, 16: 3-18.
- German, Tracey (2020), »Harnessing protest potential: Russian strategic culture and the colored revolutions.« *Contemporary Security Policy*, 41(4): 541-63.
- Goldgeier, James M. (1999), *Not Whether But When: The U.S. Decision to Enlarge NATO*, Washington D.C.: Brookings Institution Press.
- Götz, Elias (2016), »Neorealism and Russia's Ukraine Policy, 1991-present«, *Contemporary Politics*, 22(3): 301-23.
- Götz, Elias (2019a), »Explaining Russia's Opposition to NATO Enlargement: Strategic Imperatives, Ideas, or Domestic Politics?« i Daniel S. Hamilton og Kristina Spohr, red., *Open Door: NATO and Euro-Atlantic Security After the Cold War*, Washington DC: Johns Hopkins University Press, pp. 481-98.
- Götz, Elias (2019b), »Enemy at the Gates: A Neoclassical Realist Explanation of Russia's Baltic Policy«, *Foreign Policy Analysis*, 15(1): 99-117.
- Götz, Elias (2022), »Taking the Longer View: A Neoclassical Realist Account of Russia's Neighborhood Policy«, *Europe-Asia Studies*, 74(9): 1729-63.
- Götz, Elias og Neil MacFarlane (2019), »Russia's role in world politics: power, ideas, and domestic influences«, *International Politics*, 56(6): 713-25.
- Götz, Elias og Jørgen Staun (2022), »Why Russia attacked Ukraine: Strategic culture and radicalized narratives«, *Contemporary Security Policy*, 43(3): 482-97.
- Hill, William (2018), *No Place for Russia: European Security Institutions Since 1989*, New York: Columbia University Press.
- Karaganov, Sergei A. (2014), »Time to End the Cold War in Europe«, *Russia in Global Affairs*, April 28, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/time-to-end-the-cold-war-in-europe/>.
- Kassymbekova, Botakoz og Erica Marat (2022), »Time to Question Russia's Imperial Innocence«, PONARS Eurasia Policy Memo No. 771, www.ponarseurasia.org/time-to-question-russias-imperial-innocence/.
- Kramer, Mark (1995), »NATO, Russia, and East European Security«, in U. Ra'anan og K. Martin, red., *Russia: A Return to Imperialism*, New York: St. Martin's Press, pp. 105-60.
- Larrabee, F. Stephen (2010), »Russia, Ukraine, and Central Europe: The Return of Geopolitics«, *Journal of International Affairs*, 63(2): 33-52.
- Lee, Rob (2021), »Russia's Coercive Diplomacy: Why Did the Kremlin Mass Its Forces Near Ukraine?«, Foreign Policy Research Institute, August 23, www.fpri.org/article/2021/08/russias-coercive-diplomacy-why-did-the-kremlin-mass-its-forces-near-ukraine-this-spring/.
- Lieven, Anatol (1996), »A New Iron Curtain«, *The Atlantic Monthly*, 277(1): 20-25.
- Mankoff, Jeffrey (2022), »Russia's War in Ukraine: Identity, History, and Conflict«, CSIS Report, April 22, www.csis.org/analysis/russias-war-ukraine-identity-history-and-conflict.
- Marshall, Andrew (1994), »Russia Warns NATO of a Cold Peace«, *Independent*, December 6, [<https://www.independent.co.uk/news/russia-warns-nato-of-a-cold-peace-1386966.html>].
- Mearsheimer, John J. (2022), »The Causes and Consequences of the Ukraine War«, *National Interest*, June 16, <https://nationalinterest.org/feature/causes-and-consequences-ukraine-crisis-203182>.
- Memcon (1995), »Summary report on one-to-one meeting between Presidents Clinton and Yeltsin«, May 10, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/57568>.
- Memcon (1997), »Morning meeting with Russian President Yeltsin«, March 21, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/57569>.
- Menon, Rajan og Eugene Rumer (2015), *Conflict in Ukraine: The Unwinding of the Post-Cold War Order*, Cambridge, MA: MIT Press.
- NATO (1995), *Study on NATO Enlargement*, September 3, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm.

- NATO (2008), *Bucharest Summit Declaration*, Bucharest, April 3, www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm.
- NATO (2016), »Comprehensive Assistance Package to Ukraine«, NATO Fact Sheet, www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_09/20160920_160920-compreh-ass-package-ukraine-en.pdf.
- NATO (2020), »NATO recognizes Ukraine as Enhanced Opportunities Partner«, June 12, www.nato.int/cps/en/natohq/news_176327.htm.
- Nygren, Bertil (2008), *The Rebuilding of Greater Russia: Putin's Foreign Policy towards the CIS Countries*, Abingdon: Routledge.
- Pop, Valentina (2009), »EU expanding its 'sphere of influence,' Russia says«, *EUobserver*, March 21, <http://euobserver.com/foreign/27827>.
- Putin, Vladimir (2021), »Article by Vladimir Putin 'On the Historical Unity of Russians and Ukrainians«, December 7, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>.
- Radchenko, Sergey (2020), »'Nothing but humiliation for Russia': Moscow and NATO's eastern enlargement, 1993-1995«, *Journal of Strategic Studies*, 43(6-7): 769-815.
- Roth, Andrew (2022), »Putin compares himself to Peter the Great in quest to take back Russian lands«, *Guardian*, June 10, www.theguardian.com/world/2022/jun/10/putin-compares-himself-to-peter-the-great-in-quest-to-take-back-russian-lands.
- Schake, Kori (1998), »NATO after the Cold War, 1991-1995: Institutional Competition and the Collapse of the French Alternative«, *Contemporary European History*, 7(3): 379-407.
- Shifrinson, Joshua R.I. (2020), »Eastbound and down: The United States, NATO enlargement, and suppressing the Soviet and Western European alternatives, 1990-1992«, *Journal of Strategic Studies*, 43(6-7): 816-46.
- Sil, Rudra og Peter J. Katzenstein (2010), *Beyond Paradigms: Analytical Eclecticism in the Study of World Politics*, London: Palgrave Macmillan.
- Smith, Nicholas R. (2016), »The EU under a realist scope: Employing a neoclassical realist framework for the analysis of the EU's Deep and Comprehensive Free Trade Agreement offer to Ukraine«, *International Relations*, 30(1): 29-48.
- Stent, Angela (2014), *The Limits of Partnership: U.S.-Russia Relations in the Twenty-First Century*, Princeton: Princeton University Press.
- Svoboda, Karel (2019), »On the Road to Maidan: Russia's Economic Statecraft Towards Ukraine in 2013«, *Europe-Asia Studies*, 71(10): 1685-1704.
- US Department of State (2021), »U.S.-Ukraine Charter on Strategic Partnership«, November 10, www.state.gov/u-s-ukraine-charter-on-strategic-partnership/.
- van Herpen, Marcel H. (2015), *Putin's Wars: The Rise of Russia's New Imperialism*, Lanham: Rowman & Littlefield.
- Wezeman, Siemon T. og Alexandra Kuimova (2018), »Ukraine and Black Sea Security«, SIPRI Background Paper, www.sipri.org/publications/2018/sipri-background-papers/ukraine-and-black-sea-security.
- Wilson, Andrew (2014), *The Ukraine Crisis: What it Means for the West*, New Haven: Yale University Press.
- Ziegler, Charles E. (2021), »A Crisis of Diverging Perspectives: U.S.-Russia Relations and the Security Dilemma«, *Texas National Security Review*, 4(1): 13-33.